

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף מאוחר תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 011282
קובץ: תשובות סופיות

עברית: הבנה והבעה

הוראות לנבחן

- עברית: הבנה, הבעה ולשון
מועד חורף מאוחר, תשפ"א, 2021
א. משך הבחינה: שתיים.
ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – הבנת הנקרא – 60 נקודות
פרק שני – הבעה בכתב – 40 נקודות
סך הכול – 100 נקודות
ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
ד. הוראה מיוחדת: יש לקרוא את המאמרים שבנספח ולענות על השאלות בגוף שאלון זה, לפי ההוראות.
ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

תשובות סופיות

פרק ראשון – הבנת הנקרא (60 נקודות)

שאלה 1

א. כותב מאמר 1 (לירן שוויד): מצדד בשימוש באמוג'י במקום בשפה הכתובה. לדעתו האמוג'י אמנם לא יחליף לגמרי את השפה הכתובה בעתיד הנראה לעין, אבל השימוש בו יתפוס חלק נרחב יותר בתקשורת בין אנשים, ואולי אף ישפר את התקשורת בינינו.

כותב מאמר 2 (אברום רותם): מתנגד לכך. לדעתו האמוג'י אינו שפה ואינו תחליף לשפה הכתובה; אפשר להשתמש בו כדי לגוון ולעטר, אך אין לראות בו שפה ואין ללמד אותו במקום השפה הכתובה.

ב. נימוק של כותב מאמר 1: האמוג'י הוא כלל-עולמי, ולכן הוא מגשר בין אנשים הדוברים שפות שונות זו מזו (אפשר גם: האמוג'י מציג את הדבר עצמו, ואילו המילה היא רק ייצוג שפתי; או: השימוש באמוג'י חוסך זמן). נימוק של כותב מאמר 2: סמלי האמוג'י הם אוסף אקראי של ציורים מוכנים מראש, המבטאים רגשות חד-ממדיים, וצירופם נתון למרחב גדול מדי של פרשנויות – לכן אין הם מאפשרים תקשורת סבירה (אפשר גם: בניגוד לכתב החרטומים, אין לאמוג'י דקדוק ואין הוא מייצג הברות; או: אופנות של תקשורת דיגיטלית, כמו סלנג הרשת, נעלמות מהר).

שאלה 2

בעיה אחת: יש מושגים שאינם מיוצגים בלוח האמוג'י, ובעיקר מושגים מופשטים – למשל אין אמוג'י המבטא את המושג "דאוו" (דרך) במובן שיש לו בהגות הסינית. בעיה שנייה: כל אדם עלול לפרש בדרך שלו טקסט הכתוב בשפת האמוג'י, ולכן המשמעות המקורית של הטקסט עלולה שלא לעבור כפי שהתכוון הכותב.

שאלה 3

א. (1) ו-(4)

ב. (1) מה גרם להתפשטות האמוג'י? השימוש ההולך וגובר בתקשורת מקוונת ובשירותי הודעות מיידיות (כמו "ואטסאפ") הביא לשימוש גובר באמוג'י, שחוסך זמן ומגשר בין אנשים שאינם דוברים אותה שפה (מאמר 1). נוסף על כך, האמוג'י נכנס למכשירי הטלפון החכם בכל העולם (כבר ב־2010 הם היו בהם "דיירי קבע"), והנוער נטש את סלנג הרשת לטובת רגשונים וייצוגים גרפיים (מאמר 2). (4) איזו צורת תקשורת הייתה נפוצה לפני האמוג'י? "סלנג רשת" – שפה שהתאפיינה בקיצורים רבים, וכן רגשונים שנוצרו מסימני פיסוק ומסימנים אחרים, כמו: (-) (מאמר 2).

שאלה 4

א. הכותב ממליץ לשוב ולהתמקד בהוראה ובלימוד של השפה העשירה והמגוונת שאנו דוברים וכותבים זה דורות, כדי שהילדים יוכלו להתבטא באופן עמוק ומדויק יותר. אפשר להשתמש באמוג'י כדי לגוון ולהמחיש, אך אין ללמד אותו כשפה או כאמצעי העשרה המחליף את השפה הכתובה.

ב. כותב מאמר 2 היה מסכים עם הקטע ורואה בו חיזוק לעמדתו שהאמוג'י אינו שפה. לטענתו, צירוף סמלי האמוג'י "נתון למרחב גדול מדי של פרשנויות" ולכן אינו מאפשר תקשורת סבירה. הקטע מראה שהבעיה חמורה אף יותר: אפילו סמל יחיד נראה אחרת במכשירים שונים, ולכן אין לו משמעות אחת מוסכמת – בשפה אמיתית מילה שומרת על משמעותה אצל כל הקוראים. זאת ועוד, הפתרון שהקטע מציע לקצרים בתקשורת – לחזור לאותיות ולמילים – תואם את המלצת הכותב לשוב ולהתמקד בשפה הכתובה, העשירה והמדויקת.

שאלה 5

כדי להראות שתופעות חולפות זוכות לעיתים לתשומת לב מוגזמת.

שאלה 6

א. באמצעות, למרות

ב. כיוון

שאלה 7

מלפני זמן רב

שאלה 8

לצערם

שאלה 9

מקרי

שאלה 10

בקיא – מומחה (גם: מתמצא, יודע היטב, מכיר היטב)

מוגבלת – מצומצמת (גם: חלקית, תחומה)

יישטפו – ייעלמו (גם: ייסחפו, יחלפו)

לעטר – לקשט (גם: לייפות, לפאר)

שאלה 11

הכרחי, חשוב, נחוץ

פרק שני — הבעה בכתב (40 נקודות)

שאלה 12 – מאמר לדוגמה

אמוג'י – לא במסמך רשמי

בשנים האחרונות הפך האמוג'י לחלק בלתי נפרד מן ההודעות שאנו שולחים זה לזה. סמיילי קורץ, לב או אגודל מורם חוסכים מילים ומוסיפים להודעה צבע ורגש. בעקבות הצלחתו יש המציעים לשלב אמוג'י בכל סוגי הכתיבה, ואף בכתיבה רשמית. לדעתי, אין לשלב אמוג'י בכתיבה רשמית; מקומו בשיחה האישית והקלילה בלבד. ראשית, כתיבה רשמית דורשת דיוק, ואילו האמוג'י הוא סמל רב-משמעי. מנהל שמקבל מכתב ובו פרצוף מחייך אינו יודע אם הכותב שמח, מתנצל או אולי מתבדח. אברום רותם מסביר במאמרו כי צירוף הסמלים "נתון למרחב גדול מדי של פרשנויות", ולכן אינו מאפשר תקשורת סבירה. במכתב רשמי, בחוזה או בעבודה אקדמית, אי-הבנה כזאת עלולה לגרום נזק של ממש. זאת ועוד, אותו סמל נראה לעיתים אחרת במכשירים שונים, כך שהנמען עלול לראות דבר שונה לגמרי ממה שהתכוון אליו הכותב.

שנית, כתיבה רשמית מבטאת כבוד לנמען ולמעמד. מכתב לבית המשפט, בקשה לעבודה או מאמר בעיתון נכתבים בלשון מוקפדת, משום שהם מייצגים את הכותב לפני אנשים שאינם מכירים אותו. שילוב פרצופים וציורים בטקסט כזה יוצר רושם של זלזול ושל חוסר רצינות. מי שקורא מסמך כזה מצפה לניסוח בהיר ומכובד, ולא לציורים המתאימים לצ'אט עם חברים לכיתה. דמיינו פסק דין שבסופו מופיע אגודל מורם, או מכתב תנחומים רשמי המעוטר בפרצוף בוכה: הסמל הקליל מקטין את חומרת הדברים ואף פוגע בנמען. אמנם תומכי ההצעה טוענים כי האמוג'י הוא שפה כלל-עולמית המגשרת בין דוברי שפות שונות, כפי שכותב לירן שוויד. עם זאת, שוויד עצמו מודה כי יש מושגים שאין להם ייצוג בלוח האמוג'י, כמו המושג "דרך" בהגות הסינית. כתיבה רשמית עוסקת פעמים רבות דווקא במושגים מופשטים כאלה – זכויות, אחריות, צדק – ולכן אינה יכולה להסתמך על ציורים.

לסיכום, האמוג'י הוא תוספת משעשעת להודעה בין חברים, אך אין לו מקום במסמך רשמי. עלינו לשמור על הכתיבה הרשמית כמרחב של שפה עשירה, מדויקת ומכבדת, ולהשאיר את הסמלים הצבעוניים לשיחות האישיות. כך נשמור גם על כבודה של השפה העברית, שהתפתחה והתעשרה במשך דורות רבים.

שאלה 13 – מאמר לדוגמה

מחוברים – אך בודדים

רוב בני הנוער היום כמעט אינם מניחים את הטלפון מידיהם: הם גוללים, מגיבים, משתפים ושולחים הודעות מן הבוקר ועד הלילה. יש הרואים בכך הוכחה שהקשרים החברתיים מעולם לא היו חזקים יותר, ויש החוששים שהחיבור המתמיד דווקא מרחיק אותנו זה מזה. לדעתי, העידן הדיגיטלי פוגע באיכות הקשרים החברתיים, אף שהוא מגדיל את מספרם.

ראשית, התקשורת ברשת שטחית מן התקשורת פנים אל פנים. בשיחה אמיתית אנו רואים את הבעת הפנים של חברנו, שומעים את טון קולו ומבינים מה הוא מרגיש באמת. בהודעה כתובה כל אלה נעלמים, ואת מקומם תופס לכל היותר סמל של פרצוף מחייך. "לייק" לתמונה של חבר אינו מחליף שאלה כנה "מה שלומך?", ומאות "חברים" ברשת אינם מחליפים חבר אחד שיבוא לבקר בשעת משבר. מילה חמה שנאמרת בקול נוגעת בלב יותר מכל הודעה כתובה.

שנית, החיבור המתמיד לרשתות פוגע גם במפגשים עצמם. די להסתכל על חבורת בני נוער היושבת בבית קפה: כל אחד רכון אל המסך שלו, והשיחה נקטעת בכל פעם שמגיעה התראה. גם בארוחה המשפחתית הטלפון מונח על השולחן ומסיח את הדעת. כך, דווקא ברגעים שנועדו לקרבה, אנו נמצאים יחד בגופנו, אך מחשבתנו נמצאת במקום אחר.

שלישית, הרשתות מעודדות השוואה מתמדת. אנו רואים את התמונות המושלמות של אחרים ומרגישים שחיינו משעממים ושחברינו נהנים יותר מאיתנו. במקום לחזק את הקשר, הרשת יוצרת תחרות, קנאה ולעיתים אף בדידות. לא פלא שבני נוער רבים מספרים שדווקא אחרי שעות של גלילה ברשת הם מרגישים בודדים יותר. אמנם יש הטוענים כי הרשתות מאפשרות לשמור על קשר עם קרובים הגרים רחוק ולמצוא אנשים בעלי תחומי עניין משותפים, וטענה זו נכונה. עם זאת, היתרון הזה מתממש רק כשהרשת משמשת גשר למפגש אמיתי, ולא תחליף לו. אצל רבים קורה ההפך: ההתכתבות בקבוצה מחליפה את הפגישה, והקשר הולך ומתרוקן. לסיכום, העידן הדיגיטלי הרחיב את מעגל המכרים שלנו, אך רוקן רבים מן הקשרים מתוכם. אם ברצוננו בקשרים עמוקים ואמיתיים, עלינו להניח מדי פעם את הטלפון בצד ולחזור לשיחה פנים אל פנים.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon